

دانشگاه سوادکوه

دانشکده علوم انسانی

گروه جغرافیا

پایان نامه:

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان:

مطالعه‌ای بر نقش و جایگاه مبلمان شهری در نظام شهرسازی ایران

(مطالعه موردی: شهر همدان – خیابان دکتر شریعتی)

استاد راهنما:

دکتر اکبر اصغری زمانی

استاد مشاور:

دکتر شهریور روستایی

دانشجو:

محمد رضا صادقی صلح

اسفند ۱۳۸۹

الله أكبر
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
وأفضلهم
والله أعلم بالصواب
والله أكبر

تقدیم به

خانواده‌ی مهربانم بویره

پدر و مادر

صویرم

درد بی پایان و سپاس فراوان به درگاه فرزندگان و پیروان خرد و تجربه

در آغاز مراتب سپاس و قدردانی خود را از محضر استاد راهنمای ارجمندم، جناب آقای دکتر اکبر اصغری زمانی بجا می‌آورم که با راهنمایی‌های خویش راه را به اینجانب شناسانده و با شکیبایی فراوانی که در جریان نگارش پایان‌نامه از خود نشان دادند بنده را به مسیر صحیح و صواب هدایت فرمودند.

از جناب آقای دکتر شهرپور روستایی استاد مشاور گرامی نیز که با راهنمایی‌ها و تذکرات بجا، مرا در بهبود کیفی کار یاری رساندند، کمال تشکر رادارم.

همچنین جا دارد از زحمات بی منت آقایان دکتر محمدخانی و مهندس عباس کرمی که دلسوزانه بنده را در این مسیر همراهی نمودند، نهایت سپاس را داشته باشم.

و در پایان بر خود لازم می‌دانم تا از تمامی دوستان و عزیزانی که در لحظه لحظه تدوین این پایان‌نامه، همکاری و همراهی صمیمانه خود را از اینجانب دریغ ننمودند، نامی به میان آورده و به قدری هرچند ناچیز مراتب سپاس و تشکر خود را از این عزیزان بجا می‌آورم. دوستانی چون آقایان:

امید کورشی، یاسر وحدانی، محسن حسینی، ایوب رحیمی، امیر کاظمی، علی زنگنه، حبیب فتحی دخت، پویا حاجی سلطانی، سجاد مجاب، وحید بیجنوند و تمامی عزیزانی که به نحوی در این مسیر بنده را یاری نموده و نام آنها در این اینجا ذکر نشده است. برای تمامی این عزیزان آرزوی موفقیت و سلامتی را از درگاه یگانه لایزال خواهانم.

والسلام

محمد رضا صادقی صلح

اسفند ۱۳۸۹

فهرست مطالب

صفحه

۱ - ۱ - مقدمه.....	۲
۱ - ۲ - انتخاب موضوع.....	۲
۱ - ۳ - بیان مسأله.....	۲
۱ - ۴ - اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۵
۱ - ۵ - اهداف تحقیق.....	۶
۱ - ۶ - فرضیات تحقیق.....	۶
۱ - ۷ - پیشینه‌ی تحقیق.....	۷
۱ - ۸ - موانع و مشکلات تحقیق.....	۸
۲ - ۱ - مقدمه.....	۱۱
۲ - ۲ - مفاهیم مرتبط با مبلمان شهری.....	۱۱
۲ - ۲ - ۱ - فضای شهری.....	۱۱
۲ - ۲ - ۲ - فضای عمومی.....	۱۲
۲ - ۲ - ۳ - خیابان و پیاده‌رو.....	۱۳
۲ - ۲ - ۱ - تعاریف.....	۱۳
الف) خیابان.....	۱۳
ب) پیاده رو.....	۱۴
۲ - ۲ - ۳ - تاریخچه‌ی خیابان و پیاده‌رو و عناصر محتوایی آنها.....	۱۵
الف) اروپا.....	۱۵
الف) ۱ - پیش از میلاد تا قرون وسطی.....	۱۵
الف) ۲ - قرون وسطی.....	۱۶
الف) ۳ - دوره‌ی رنسانس.....	۱۶
الف) ۴ - انقلاب صنعتی و پس از آن.....	۱۷
ب) - ایران.....	۱۹
ب) ۱ - پیش از اسلام.....	۱۹

ب (۲ - ۲ - پس از اسلام.....	۱۹
۲ - ۲ - ۴ - مبلمان شهری.....	۲۳
۲ - ۲ - ۴ - ۱ - تعریف مبلمان شهری.....	۲۳
۲ - ۲ - ۴ - ۲ - فهرستی از عناصر مبلمان شهری.....	۲۵
الف (عناصر و تسهیلات گذران اوقات فراغت شامل.....	۲۶
ب (عناصر زیستی، محیطی و بهداشتی.....	۲۶
ج (عناصر اطلاع رسانی.....	۲۶
د (عناصر و تسهیلات ترافیکی (سواره و پیاده).....	۲۶
ه (عناصر تأسیسات و تجهیزات شهری.....	۲۶
ی (سایر عناصر.....	۲۷
۱ (تجهیزات اطلاع رسانی.....	۲۷
۲ (ساخت سرپناه.....	۲۸
۳ (روشنایی و علائم.....	۲۸
۴ (تیر چراغ برق.....	۲۸
۵ (تغذیه و توزیع.....	۲۸
۶ (نقل و انتقال.....	۲۸
۷ (تخلیه و محل زباله.....	۲۹
۸ (پوشش و روکش، جدول مرزبندی، موانع.....	۲۹
۲ - ۲ - ۵ - نظریه‌های مرتبط با خیابان، پیاده‌رو و مبلمان شهری.....	۳۰
۲ - ۲ - ۵ - ۱ - خیابان و پیاده‌رو.....	۳۰
۲ - ۲ - ۵ - ۲ - مبلمان شهری.....	۳۴
۲ - ۲ - ۶ - اصطلاحات مرتبط با مبلمان شهری.....	۳۵
۲ - ۲ - ۶ - ۱ - وندالیسم.....	۳۵
۲ - ۲ - ۶ - ۲ - ارگونومی.....	۳۶
۲ - ۲ - ۷ - جمع بندی.....	۳۶
۳ - ۱ - ۱ - مقدمه.....	۳۹

۳۹ روش تحقیق	۳- ۱- ۲
۳۹ روشهای گردآوری اطلاعات	۳- ۱- ۳
۴۰ روش تجزیه و تحلیل	۳- ۱- ۴
۴۱ جامعه ی آماری	۳- ۱- ۵
۴۱ معرفی منطقه ی مورد مطالعه	۳- ۲- ۲
۴۲ موقعیت	۳- ۲- ۱
۴۴ ویژگی های اقلیمی	۳- ۲- ۲
۴۴ جمعیت	۳- ۲- ۳
۴۵ نسبت جنسی	۳- ۲- ۳- ۱
۴۵ نسبت سنی	۳- ۲- ۳- ۲
۴۶ بافت و سیمای کالبدی شهر همدان	۳- ۲- ۴
۴۷ نتیجه گیری	۳- ۳
۴۹ Arc view و Arc GIS نرم افزارهای تحلیل‌های مربوط به	۴- ۱
۴۹ محدوده ی مورد مطالعه	۴- ۱- ۱
۵۲ برررسی چگونگی استقرار و محدوده‌های خدمات رسانی عناصر مبلمانی	۴- ۱- ۲
۵۴ (الف) عناصر و تجهیزات مبلمانی رفاهی شهری	
۵۴ ایستگاه اتوبوس	۴- ۱- ۲- ۱
۵۸ باجه ی بلیط فروشی	۴- ۱- ۲- ۲
۶۰ کیوسک روزنامه‌فروشی	۴- ۱- ۲- ۳
۶۳ باجه ی تلفن عمومی	۴- ۱- ۲- ۴
۶۷ صندوق پست	۴- ۱- ۲- ۵
۷۰ ظروف زباله	۴- ۱- ۲- ۶
۷۰ (الف) سطل زباله	
۷۳ (ب) باکس زباله	
۷۶ درخت خیابانی	۴- ۱- ۲- ۷
۸۰ تابلو و ستون اعلانات	۴- ۱- ۲- ۸

- ۴-۱-۲-۹ - علائم راهنمایی و رانندگی ۸۳
- ۴-۱-۲-۱۰ - چراغ راهنمایی و سایه بان پلیس ۸۵
- ۴-۱-۲-۱۱ - موانع و تیرک‌ها ۸۷
- ۴-۱-۲-۱۲ - بیلبورد تبلیغاتی ۸۸
- ۴-۱-۲-۱۳ - نیمکت و نشستگاه ۸۹
- ۴-۱-۲-۱۴ - آبخوری ۹۰
- ب) عناصر مبلمانی زیرساختی شهری ۹۰
- ۴-۱-۲-۱۵ - رو شنایی معابر شهری ۹۱
- ۴-۱-۲-۱۶ - تیر برق ۹۳
- ۴-۱-۲-۱۷ - پست برق ۹۵
- ۴-۱-۲-۱۸ - شیر آتشنشانی ۹۶
- ۴-۱-۲-۱۹ - کافوی مخابرات ۹۷
- ۴-۲ تجزیه و تحلیل یافته ها در نرم افزار Spss ۹۹
- ۴-۲-۱ - جنسیت و سن ۹۹
- ۴-۲-۲ - میزان تحصیلات ۱۰۱
- ۴-۲-۳ - وضعیت اشتغال پاسخگویان ۱۰۳
- ۴-۲-۴ - میزان شناخت پاسخگویان از مبلمان شهری ۱۰۳
- ۴-۲-۵ - منابع کسب شناخت درباره‌ی موضوع ۱۰۴
- ۴-۲-۶ - مسؤولیت امور مربوط به مبلمان شهری از دیدگاه پاسخگویان ۱۰۶
- ۴-۲-۷ - میزان توجه شهروندان به عناصر مبلمان شهری ۱۰۷
- ۴-۲-۸ - مصادیق مبلمان شهری از دیدگاه شهروندان ۱۰۸
- ۴-۲-۹ - پرکاربردترین عنصر مبلمانی برای شهروندان ۱۰۹
- ۴-۲-۱۰ - کمبود کدامیک از عناصر بیشتر احساس می‌شود ۱۱۰
- ۴-۲-۱۱ - میزان نیاز به حضور عناصر مبلمان شهری در سطح شهر ۱۱۱
- ۴-۲-۱۲ - کدام قشر بیشترین استفاده را می‌کنند ۱۱۲
- ۴-۲-۱۳ - میزان مطابقت مبلمان موجود با فناوریهای روز ۱۱۳

- ۱۱۴-۲-۴ - میزان تناسب و هماهنگی میان عناصر مبلمانی و محیط پیرامونی آنها.....
- ۱۱۵-۲-۴ - میزان توجه مدیریت شهر به مقوله‌ی مبلمان شهری.....
- ۱۱۶-۲-۴ - عامل اصلی در نامناسب بودن مبلمان شهری.....
- ۱۱۷-۲-۴ - نبود یا کم اثر بودن برخی مفاهیم مبلمان شهری.....
- ۱۱۹-۲-۴ - میزان تناسب بین هزینه‌های عمرانی شهر و تجهیزات مبلمان شهری.....
- ۱۲۰-۲-۴ - امتیاز شهروندان به وضعیت مبلمان شهر.....
- ۱۲۱-۳-۴ - تحلیل همبستگی رتبه‌های به روش کندال b و اسپیرمن.....
- ۱۲۲-۴-۴ - تحلیل همبستگی به روش پیرسن.....
- ۱۲۳-۴-۵ - آزمون T.....
- ۱۲۵-۱-۵ - مقدمه.....
- ۱۲۵-۲-۵ - آزمون فرضیات.....
- ۱۲۵-۱-۲-۵ - آزمون فرضیه‌ی اول.....
- ۱۲۶-۲-۲-۵ - آزمون فرضیه‌ی دوم.....
- ۱۲۷-۳-۲-۵ - آزمون فرضیه‌ی سوم.....
- ۱۲۸-۳-۵ - نتیجه‌گیری و پیشنهادات.....

فهرست نقشه‌ها

- ۴۲..... نقشه‌ی (۱ - ۳)؛ موقعیت استان همدان در کشور.....
- ۵۰..... نقشه‌ی (۱ - ۴)؛ موقعیت محدوده‌ی مورد مطالعه (خیابان دکتر شریعتی) در شهر همدان...
- نقشه‌ی (۲ - ۴)؛ حدود دقیق خیابان دکتر شریعتی و نحوه‌ی استقرار تمامی عناصر مبلمان شهری.....
- ۵۳.....
- ۵۵..... نقشه‌ی (۳ - ۴)؛ موقعیت مکانی و محدوده‌ی خدمات رسانی ایستگاه اتوبوس.....
- ۵۷..... نقشه‌ی (۴ - ۴)؛ محدوده‌ی خدمات رسانی ایستگاه اتوبوس.....

- نقشه‌ی (۴ - ۵)؛ محدوده‌ی خدمات رسانی باجه‌ی بلیط فروشی ۵۹
- نقشه‌ی (۴ - ۶)؛ نحوه‌ی پراکندگی و استقرار باجه‌های بلیط فروشی با رعایت استاندارد ۶۰
- نقشه‌ی (۴ - ۷)؛ نحوه‌ی استقرار کیوسک روزنامه فروشی ۶۱
- نقشه‌ی (۴ - ۸)؛ محدوده‌ی خدمات رسانی کیوسک روزنامه فروشی ۶۳
- نقشه‌ی (۴ - ۹)؛ نحوه‌ی پراکندگی باجه‌ی تلفن عمومی ۶۵
- نقشه‌ی (۴ - ۱۰)؛ محدوده‌ی خدمات رسانی باجه‌ی تلفن عمومی پس از اعمال استاندارد ۶۶
- نقشه‌ی (۴ - ۱۱)؛ نمایش چگونگی استقرار صندوق پست ۶۸
- نقشه‌ی (۴ - ۱۲)؛ شعاع خدمات رسانی صندوق پست با فاصله‌ی استاندارد ۶۹
- نقشه‌ی (۴ - ۱۳)؛ نقاط استقرار سطل های زباله ۷۱
- نقشه‌ی (۴ - ۱۴)؛ موقعیت استقرار سطل‌های زباله در حالت استاندارد ۷۳
- نقشه‌ی (۴ - ۱۵)؛ وضعیت استقرار باکس‌های زباله ۷۵
- نقشه‌ی (۴ - ۱۶)؛ چگونگی استقرار باکس‌های زباله در فواصل استاندارد ۷۶
- نقشه‌ی (۴ - ۱۷)؛ نحوه‌ی استقرار درختان ۷۸
- نقشه‌ی (۴ - ۱۸)؛ نحوه‌ی استقرار درخت خیابانی در وضعیت فواصل استاندارد ۸۰
- نقشه‌ی (۴ - ۱۹)؛ موقعیت قرارگیری تابلوها و ستونهای اعلانات ۸۲
- نقشه‌ی (۴ - ۲۰)؛ نحوه‌ی استقرار تابلو و ستون اعلانات در فواصل استاندارد ۸۳
- نقشه‌ی (۴ - ۲۱)؛ نحوه‌ی پراکندگی و استقرار علائم راهنمایی و رانندگی ۸۵
- نقشه‌ی (۴ - ۲۲)، نحوه‌ی استقرار چراغ راهنمایی و سایه‌بان پلیس ۸۶
- نقشه‌ی (۴ - ۲۳)؛ موقعیت موانع و تیرک‌ها ۸۷

- نقشه‌ی (۴ - ۲۴) موقعیت بیلپورد موجود و وضعیت بهینه‌ی این عنصر با اعمال ضوابط ۸۹
- نقشه‌ی (۴ - ۲۵)؛ چگونگی استقرار پایه‌های روشنایی ۹۳
- نقشه‌ی (۴ - ۲۶)؛ وضعیت تیرهای برق و فواصل آنها ۹۴
- نقشه‌ی (۴ - ۲۷)؛ موقعیت استقرار پست‌های برق با محدوده‌ی فاصلهای ۹۵
- نقشه‌ی (۴ - ۲۸)؛ چگونگی جایگیری شیرهای آتش‌نشانی (حداقل و حداکثر شعاع عملکردی) ۹۷
- نقشه‌ی (۴ - ۲۹)؛ وضعیت موجود نقاط استقرار کافوهای مخابراتی و فواصل آنها ۹۸

فهرست جداول

- جدول (۱ - ۳)؛ تعداد شهرستان، بخش، شهر و دهستان بر اساس تقسیمات کشوری، سال ۱۳۸۷ ۴۳
- جدول (۲ - ۳)؛ جمعیت شهر همدان ۴۵
- جدول (۳ - ۳)؛ جمعیت و گروه‌های سنی شهر همدان در سال ۱۳۸۵ ۴۶
- جدول (۱ - ۴)؛ مشخصات محدوده‌ی مورد مطالعه ۴۹
- جدول (۲ - ۴)؛ آمار عناصر و تجهیزات موجود در خیابان دکتر شریعتی ۵۱
- جدول (۳ - ۴)؛ جنسیت پاسخگویان ۹۹
- جدول (۴ - ۴)؛ توزیع سنی پاسخگویان ۱۰۰
- جدول (۵ - ۴)؛ توزیع پاسخگویان بر حسب سطح سواد ۱۰۲
- جدول (۶ - ۴)؛ وضعیت اشتغال پاسخگویان ۱۰۳

- جدول (۴ - ۷)؛ میزان شناخت از مبلمان شهری..... ۱۰۴
- جدول (۴ - ۸)؛ منبع کسب شناخت پاسخگویان ۱۰۵
- جدول (۴ - ۹)؛ مسؤولیت امور مبلمان شهری از نظر پاسخگویان..... ۱۰۶
- جدول (۴ - ۱۰)؛ میزان توجه شهروندان به عناصر مبلمان شهری..... ۱۰۷
- جدول (۴ - ۱۱)؛ مصادیق مبلمان شهری از دیدگاه شهروندان..... ۱۰۸
- جدول (۴ - ۱۲)؛ پرکاربردترین عنصر مبلمانی برای شهروندان ۱۰۹
- جدول (۴ - ۱۳)؛ کمبود عناصر مبلمانی..... ۱۱۰
- جدول (۴ - ۱۴)؛ میزان نیاز به حضور عناصر مبلمان شهری در سطح شهر..... ۱۱۱
- جدول (۴ - ۱۵)؛ بیشترین استفاده کنندگان از مبلمان شهری ۱۱۲
- جدول (۴ - ۱۶)؛ میزان مطابقت مبلمان موجود با فناوریهای روز..... ۱۱۳
- جدول (۴ - ۱۷)؛ میزان رعایت تناسب و هماهنگی میان عناصر مبلمانی و محیط پیرامونی..... ۱۱۴
- جدول (۴ - ۱۸)؛ میزان توجه مدیریت شهر به مقوله‌ی مبلمان شهری ۱۱۵
- جدول (۴ - ۱۹)؛ عامل اصلی در نامناسب بودن مبلمان شهری..... ۱۱۷
- جدول (۴ - ۲۰)؛ نبود یا کم اثر بودن برخی مفاهیم مبلمان شهری ۱۱۸
- جدول (۴ - ۲۱)؛ میزان تناسب بین هزینه‌های عمرانی شهر و تجهیزات مبلمان شهری..... ۱۱۹
- جدول (۴ - ۲۲)؛ امتیاز شهروندان به وضعیت مبلمان شهر..... ۱۲۰
- جدول (۴ - ۲۳)؛ همبستگی بین میزان توجه مدیران شهر و شناخت شهروندان..... ۱۲۱
- جدول (۴ - ۲۴)؛ همبستگی بین میزان توجه مدیران شهر و توجه شهروندان..... ۱۲۲

جدول (۴ - ۲۵)؛ همبستگی بین رعایت تناسب و هماهنگی عناصر مبلمان شهری و مطابقت این عناصر با فناوریهای روز..... ۱۲۲

جدول (۴ - ۲۶)؛ نتایج حاصل از آزمون T ۱۲۳

فهرست نمودارها

نمودار (۴ - ۱)؛ توزیع جنسی پاسخگویان..... ۱۰۰

نمودار (۴ - ۲)؛ توزیع جنسی پاسخگویان..... ۱۰۱

نمودار (۴ - ۳)؛ توزیع پاسخگویان بر حسب سطح سواد..... ۱۰۲

نمودار (۴ - ۴)؛ میزان شناخت پاسخگویان..... ۱۰۴

نمودار (۴ - ۵)؛ منبع کسب شناخت..... ۱۰۵

نمودار (۴ - ۶)؛ مسئولیت امور مبلمان شهری از نظر پاسخگویان..... ۱۰۶

نمودار (۴ - ۷)؛ میزان توجه شهروندان به عناصر مبلمان شهری..... ۱۰۷

نمودار (۴ - ۸)؛ مصادیق مبلمان شهری از دیدگاه شهروندان..... ۱۰۸

نمودار (۴ - ۹)؛ پرکاربردترین عنصر مبلمانی برای شهروندان..... ۱۰۹

نمودار (۴ - ۱۰)؛ کمبود عناصر مبلمانی..... ۱۱۰

نمودار (۴ - ۱۱)؛ میزان نیاز به حضور عناصر مبلمان شهری در سطح شهر..... ۱۱۱

نمودار (۴ - ۱۲)؛ بیشترین استفاده کنندگان از مبلمان شهری..... ۱۱۲

نمودار (۴ - ۱۳)؛ میزان مطابقت مبلمان موجود با فناوریهای روز..... ۱۱۳

نمودار (۴ - ۱۴)؛ میزان رعایت تناسب و هماهنگی میان عناصر مبلمانی و محیط پیرامونی..... ۱۱۵

- نمودار (۴ - ۱۵)؛ میزان توجه مدیریت شهر به مقوله‌ی مبلمان شهری..... ۱۱۶
- نمودار (۴ - ۱۶)؛ عامل اصلی در نامناسب بودن مبلمان شهری..... ۱۱۷
- نمودار (۴ - ۱۷)؛ نبود یا کم اثر بودن برخی مفاهیم مبلمان شهری..... ۱۱۸
- نمودار (۴ - ۱۸)؛ میزان تناسب بین هزینه‌های عمرانی شهر و تجهیزات مبلمان شهری..... ۱۱۹
- نمودار (۴ - ۱۹)؛ امتیاز شهروندان به وضعیت مبلمان شهر..... ۱۲۰

فهرست تصاویر

- تصویر (۲ - ۱)؛ ستون موریس..... ۱۸
- تصویر (۵ - ۱)؛ عدم هماهنگی و مکانیابی نامناسب عناصر در نبود ضوابط واحد و مدون..... ۱۲۹
- تصویر (۵ - ۲)؛ توجه صرف به مسائل فنی و کم توجهی به جنبه‌ی بصری..... ۱۳۰
- تصویر (۵ - ۳)؛ نبود دوره‌ی زمانی مشخص جهت تعویض و یکنواختی اجزاء..... ۱۳۱
- تصویر (۵ - ۴)؛ عدم مکانیابی صحیح در گذشته و حال..... ۱۳۲

پیشگفتار

شهرها محیط‌هایی انسانساخت هستند که می‌توانند به دست ساکنان خود ساخته شوند و در مقابل، بستری برای رشد و ترقی یا انحطاط تدریجی و یا ناگهانی آنها فراهم سازند.

شهر و ساکنان آن در مسیر رشد و تکامل خود در طی همه اعصار و دوره‌ها با موانع بزرگ و کوچکی رو در رو بوده‌اند و به نحوی سعی در برطرف کردن آنها و ادامه‌ی این مسیر داشته‌اند. چنانکه دوران معاصر ما نیز خالی از این موانع و مشکلات نبوده و امروزه نیز انسان و شهر آن با این چالش‌ها دست به گریبان می‌باشند، بطوری که بستر شهرهای امروز پاسخگوی نیاز ساکنان خود نمی‌باشند و شدت فعالیت‌های شهری (بخصوص در شهرهای جهان سوم) شرایط بسیار سخت و مخربی را برای شهروندان بوجود آورده است. فضاها و کاربری‌های عمومی شهر از ظرفیت و قابلیت لازم جهت پاسخگویی به نیازهای زندگی پرشتاب شهری برخوردار نیست.

یکی از مسائلی که بطور ویژه طی سال‌های اخیر در سطح شهرها رخ داده است، مسأله-ی ضعف مدیریت فضاها و عمومی شهری است که امروزه در شهرهای ما مشاهده می‌شود، بطوری که در سطح این فضاها می‌توان نوعی بی‌انضباطی و بی‌کیفیتی را از لحاظ بصری و کارکردی احساس کرد.

مدیریت بهینه‌ی فضاها و عمومی و ارتقاء کیفیت این فضاها، نیاز به ابزاری دارد که امروزه آن را با عنوان مبلمان شهری می‌شناسیم. کمیت و کیفیت بکارگیری و استقرار این ابزار و عناصر در سطح این فضاها نیازمند اصول، ضوابط و استانداردهایی است که توسط این اصول و ضوابط بتوان نهایت استفاده را از این تجهیزات و عناصر بعمل آورد. توجه به نظرات و آراء مردمی در مسیر تدوین و تنظیم این ضوابط و استانداردها می‌تواند در کارایی هر چه بیشتر این ابزار و عناصر و همچنین فضاها و عمومی بیفزاید.

پایان نامه‌ی حاضر در پنج فصل به شرح زیر تدوین شده است:

فصل اول شامل کلیات و طرح تحقیق می‌باشد. در این فصل با طرح مسأله و تبیین آن و همچنین اهداف، ضرورت، اهمیت و پیشینه‌ی آن، فرضیات تحقیق مشخص شده است. در فصل دوم که دربرگیرنده‌ی مبانی نظری تحقیق می‌باشد، ابتدا به تعریف و تشریح برخی مفاهیم مرتبط با مبلمان شهری پرداخته سپس تاریخچه‌ی خیابان و پیاده‌رو و عناصر محتوایی آنها در اروپا و ایران مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه فهرستی از عناصر مبلمان شهری و سپس نظریه‌هایی در ارتباط با خیابان، پیاده‌رو و مبلمان شهری مطرح شده است.

فصل سوم با عنوان روش تحقیق و معرفی منطقه‌ی مورد مطالعه، در دو قسمت عمده ابتدا به روش تحقیق پایان‌نامه پرداخته و در بخش بعدی معرفی منطقه‌ی مورد مطالعه را مورد بحث قرار می‌دهد.

فصل چهارم به تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق می‌پردازد که در این فصل ابتدا با ارائه‌ی نقشه‌ها و اعمال استانداردهای فواصل بین عناصر، به مقایسه‌ی وضع موجود و استاندارد پرداخته و پس از آن با به تجزیه و تحلیل امار و ارقام و نظرات استخراج شده از پرسشنامه پرداخته شده است.

فصل پنجم نیز به آزمون فرضیات، نتیجه‌گیری و ارائه‌ی پیشنهادات اختصاص دارد.

چکیده

با گسترش سریع و خارج از کنترل شهرها، دیگر فضاهای عمومی کیفیت لازم جهت جلب رضایت شهروندان و استفاده کنندگان از این فضاها را دارا نمی‌باشند. در این میان ابزار و عناصری با عنوان ((مبلمان شهری))، می‌توانند به عنوان ابزاری مؤثر در دست مدیران شهری در ارتقاء کیفیت این فضاها به کار آیند و مورد استفاده قرار گیرند. کاربرد این ابزار به عنوان وسایلی مهم و مؤثر در بحث ارتقاء کیفیت محیط های شهری و مدیریت فضاهای عمومی، هنوز نتوانسته‌است جایگاه خود را بدست آورد و مدیریت شهرهای ما هنوز پی به اهمیت این عناصر در سطح شهرها نبرده است. در پژوهش حاضر با استفاده از روش‌های توصیفی و تحلیلی و گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی، تکمیل پرسشنامه (۳۰۰ مورد)، مصاحبه با کارشناسان (در سازمان‌های ذیربط)، نسبت به اثبات فرضیات و پاسخگویی به سؤالات مطرح شده اقدام و مشخص گردید که نه تنها ضوابط و استانداردهای کافی در این زمینه وجود ندارد، بلکه در محدوده‌ی مورد مطالعه، ضوابط و استانداردهای موجود نیز چندان مورد توجه و اجرا قرار نگرفته‌اند.

واژه‌های کلیدی: فضای عمومی، خیابان، پیاده‌رو، مبلمان شهری، مکان‌یابی بهینه.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ - مقدمه

بشر از آغاز زندگی خود همواره با ناشناخته‌ها و مجهولاتی روبرو بوده است که برای ادامه‌ی حیات و نیل به پیشرفت، ناگزیر از پای گذاشتن به درون نادانسته‌ها و یافتن راه‌هایی برای کشف و شناخت آنها و در صورت لزوم رفع تنگناها و استفاده از مزایای آنها بوده است. در این مسیر، پژوهش و تحقیق عمده‌ترین ابزار بشر در رویارویی با موانع و مسایل ناشناخته بوده و انسان توانسته است با این راهکار همواره راهگشای خود بسوی آینده و پیشرفت باشد. پژوهش و تحقیق در هر زمینه‌ای که باشد، دارای ساختار نظام‌مندی است که با رعایت اصول و قوانین و طی مراحل مختلف آن می‌توان به کشف یک امر مجهول یا رفع یک تنگنا نائل آمد.

۱-۲ - انتخاب موضوع

موضوعی که دستمایه‌ی این پژوهش قرار گرفته است: ((مطالعه‌ای بر نقش و جایگاه مبلمان شهری در نظام شهرسازی ایران "مطالعه‌ی موردی شهر همدان، خیابان دکتر شریعتی")) می‌باشد. این موضوع بنا به دارا بودن ابعاد مختلف می‌تواند در رشته‌های مختلفی همچون، طراحی شهری، معماری و شهرسازی، معماری منظر، برنامه ریزی شهری و حتی طراحی صنعتی مورد مطالعه قرار گیرد. بنابراین بکارگیری و بهره بردن از هر یک از رشته‌های فوق هر چند به مقدار جزئی و در حد توان، می‌تواند موجبات ارتقاء کیفیت پژوهش را در پی داشته باشد. همچنان که در این پژوهش نیز سعی شده است تا حد امکان این روند در پیش گرفته شود.

۱-۳ - بیان مسأله

شهرها محیط‌هایی انسانساخت هستند که می‌توانند به دست ساکنان خود ساخته شوند و در مقابل، بستری برای رشد و ترقی یا انحطاط تدریجی و یا ناگهانی آنها فراهم سازند.

شهر و ساکنان آن در مسیر رشد و تکامل خود در طی همه اعصار و دوره‌ها با موانع بزرگ و کوچکی رو در رو بوده‌اند و به نحوی سعی در برطرف کردن آنها و ادامه‌ی این مسیر داشته‌اند. چنانکه دوران معاصر ما نیز خالی از این موانع و مشکلات نبوده و امروزه نیز انسان و شهر آن با این چالش‌ها دست به گریبان می‌باشند، بطوری که ((بستر شهرهای امروز پاسخگوی نیاز ساکنان خود نمی‌باشند و شدت فعالیت‌های شهری (بخصوص در شهرهای جهان سوم) شرایط بسیار سخت و مخربی را برای شهروندان بوجود آورده است. اجزای کالبدی شهرهای امروزی با سرعت حرکت انسان‌ها و فشار سنگین زندگی شهرنشینی سازگاری ندارد و فضاها و کاربری‌های عمومی آن از ظرفیت و قابلیت لازم جهت پاسخگویی به نیازهای زندگی پرشتاب شهری برخوردار نیست))، (زنگی آبادی، تبریزی، ۱۳۸۵: ۲). کشور ما و شهرهای آن نیز از این قاعده مستثنی نبوده و حتی می‌توان اشکال تشدید یافته‌ای از این گونه مسائل را در سطح شهرها مشاهده کرد. پس به منظور حذف اینگونه آشفتگی‌های بصری و کارکردی از فضاهای شهری و فراهم آوردن محیط‌هایی که هم به لحاظ روانی و هم از نظر کارکردی بتوانند حس مطلوبیت و رضایتمندی ساکنان خود را فراهم آورند، باید تدابیری اندیشیده شود. یکی از مهمترین و اصولی‌ترین راهکارهایی که در این زمینه به کارگرفته شده و در بسیاری از جوامع نیز مؤثر واقع شده است، بکارگیری عناصر و تجهیزاتی در سطح فضاهای خالی شهرها است که با نام مبلمان شهری شناخته می‌شوند.

مبلمان شهری به وسایل و ضوابط مکملی گفته می‌شود که زندگی شهری را سامان می‌بخشند، و مانند اثاث یک خانه امکان زندگی را در فضاهای عمومی فراهم می‌آورند. این عناصر جریان حرکت، سکون، تفریح، بهداشت و ... را در شهر تنظیم می‌کنند و به آن روح می‌بخشند. اثاثه، تجهیزات، شهرافزار یا مبلمان شهری، خیابانی یا فضای باز، اصطلاحات رایج این تسهیلات و امکانات هستند. درکل مبلمان شهری به مجموعه‌ی وسیعی از وسایل، اشیاء، دستگاه‌ها، نمادها و عناصری گفته می‌-